

אוניברסיטת
בר-אילן

מרכז בגין-סאדאת
למחקרים אסטרטגיים

הדומיננטיות של צבא האש במבצע שומר החומות

אהוד עילם

עיונים בביטחון המזרח התיכון מס' 195

אוניברסיטת בר-אילן
עיונים בביטחון המזרח התיכון מס' 195

הדומיננטיות של צבא האש במבצע שומר החומות

אהוד עילם

הדומיננטיות של צבא האש במבצע שומר החומות

The 2021 Gaza War: The Air Campaign

Ehud Eilam

מרכז בגין-סאדאת למחקרים אסטרטגיים (בס"א)
אוניברסיטת בר-אילן
רמת גן 5290002
טל' 03-5318959
פקס 03-5359195

office@besacenter.org
ISSN 0793-1042

יולי 2021

© כל הזכויות שמורות
תמונת שער: מתוך אתר חיל האוויר

מרכז בגין-סאדאת (בס"א) למחקרים אסטרטגיים

מרכז בגין-סאדאת למחקרים אסטרטגיים (מרכז בס"א) עורך מחקרים מכווני מדיניות בנושאים אסטרטגיים - במיוחד בנושאים הקשורים לביטחון הלאומי של ישראל ולמדיניות החוץ שלה - ובסוגיות אזוריות במזרח התיכון.

פרסומיו של מרכז בס"א מכוונים אל מקבלי ההחלטות הישראלים הבכירים במערכת הפוליטית, במסד הביטחוני ובשירות החוץ של ישראל, וכן אל הסגל הדיפלומטי, התקשורת, הקהילה האקדמית, מנהיגי הקהילות היהודיות ברחבי העולם והקהל המשכיל באופן כללי. המרכז מקיים כנסים בין-לאומיים, הרצאות ותדרכים המיועדים לקהל בין-לאומי ומקומי. באירועים אלה משתתפים מומחים מובילים בתחומם מן האקדמיה ואנשי מעשה מהארץ ומחו"ל. מרכז בס"א פיתח שיתופי פעולה פוריים עם מכוונים מובילים בתחום המחקר האסטרטגי בכל רחבי העולם.

ועדה מייעצת בין-לאומית

מייסד המרכז ויושב ראש הוועדה המייעצת: ד"ר תומס א' הכט

משנה ליו"ר הוועדה המייעצת: מר שאול קושיצקי

חברים: גב' מריון הכט, מר רוברט הכט, מר שלמה הלל, פרופ' ריבה הפט-הכט, גב' דורית ורטהיים, השגריר יצחק לבנון, סנטור יוסף א' ליברמן, מר רוברט ק' ליפטון, מר בריאן מולרוני, השגריר נורמן ספקטור, מר יואל קושיצקי, מר גרג רוסהנדלר, מר סימור ד' רייך, השגריר זלמן שובל.

ועדה אקדמית מייעצת בין-לאומית

פרופ' איאן בקט אוניברסיטת קנט, פרופ' פטריק ג'יימס אוניברסיטת דרום קליפורניה, פרופ' סטיבן ר' דיוויד אוניברסיטת ג'ונס הופקינס, ד"ר אליוט א' כהן SAIS, פרופ' רוברט ג' ליבר אוניברסיטת ג'ורג'טאון, פרופ' מייקל מנדלבאום אוניברסיטת ג'ונס הופקינס, פרופ' לורנס פרידמן קינגס קולג', פרופ' ארווין קוטלר אוניברסיטת מקגיל, ד"ר מרטין קרמר מרכז שלם.

צוות המרכז

מנהל המרכז: פרופ' אפרים קארש

חוקרים: מר אמיל אבדליאני, ד"ר אפרת אביב, סא"ל (מיל') ד"ר רפאל אופק, סא"ל (מיל') ד"ר רפאל בוכניק-חן, מר אדווין בלאק, ד"ר יעלי בלוך-אלקון, סא"ל (מיל') ד"ר שאול ברטל, פרופ' איתן גלבווע, ד"ר גבריאל גליקמן, ד"ר ג'יימס מ' דורסי, אלוף (מיל') גרשון הכהן, ד"ר עדו הכט, ד"ר צילה הרשקו, ד"ר אלברט וולף, ד"ר ג'רי ולנטה, תא"ל (מיל') מוני חורב, פרופ' יהושע טייטלבוים, ד"ר אלכס יופה, ד"ר דורון יצחקוב, ד"ר אדי כהן, מר יעקב לאפין, פרופ' אודי לבל, ד"ר אלון לבקוביץ, ד"ר מארק מאירוביץ, פרופ' זאב מגן, פרופ' שמואל סנדלר, פרופ' יונתן פאקס, ד"ר גיל פיילר, פרופ' הלל פריש, ד"ר ג'ורג' נ' צוגופולוס, ד"ר מרדכי קידר, ד"ר עוזי רובין, ד"ר אסף רומירובסקי, פרופ' יונתן ריינהולד, מר עמיר רפפורט, ד"ר יחיאל שבי, סא"ל (מיל') ד"ר דני שוהם, ד"ר איתן שמיר, פרופ' שלמה שפירא.

מרכזת: אלונה ברינר

עריכה באנגלית: יהודית לוי

הדומיננטיות של צבא האש במבצע שומר החומות

אהוד עילם

תקציר

במבצע שומר החומות העדיף צה"ל להישען על צבא האש שהפעלתו נהנתה מתנאים נוחים למדי, ובראשם היכולת לרכז כוח בחזית אחת מול אויב חלש למדי שהיה מראש מוקף על-ידי צה"ל. יתרונות אלו ואחרים, כמו עימות שנערך בפרק זמן מוגבל שצמצם את דלדול התחמושת, תנאי אקלים נוחים וכיו"ב, לא בהכרח יחזרו בעתיד. לאור זאת יש להתייחס בזהירות להישגיו הנאים-לכאורה של צה"ל, שכן תשתיות ניתן לשקם ובכירים שחוסלו יוחלפו. התהליך אמנם לוקח זמן, לעיתים אף שנים, אך הוא בלתי נמנע. כיבוש רצועת עזה, ולו באופן זמני, עשוי לתת מענה יסודי יותר, אם כי במחיר גבוה בהרבה. אם ישראל תחליט או תיגרר לכך, על צבא התמרון להיות מוכן. הזנחתו בהנחה שצבא האש מהווה תחליף קבוע עלולה לעלות לישראל ביוקר.

הדומיננטיות של צבא האש במבצע שומר החומות

אהוד עילם

מבוא

מבצע שומר החומות היה העימות הרביעי בין ישראל לבין חמאס מאז השתלט ארגון הטרור האסלאמיסטי על רצועת עזה ב-2007. קדמו לו מבצע עופרת יצוקה (דצמבר 2008-ינואר 2009), מבצע עמוד ענן (נובמבר 2012), ומבצע צוק איתן (יולי-אוגוסט 2014).

יחסי הכוחות נוטים בבירור לטובת ישראל. היא יכולה לכבוש את הרצועה ולמוטט את שלטון חמאס, אם כי במחיר גבוה - ולכן אימצה את מדיניות ההכלה, קרי, בידודו והחלשתו של חמאס תוך מאמץ לדחות את הסבב הבא. כאשר זה מתרחש, מטרתה העיקרית של ישראל היא לחזור בהקדם לרגיעה יחסית, ובמקביל לנסות להנחית מהלומה כבדה על חמאס תוך הגנה על העורף הישראלי.

במבצע שומר החומות היו לצה"ל הישגים, אך ברמה האסטרטגית חמאס נחל הצלחה.¹ למעשה העימות הסתיים בסוג של תיקו, ובוודאי לא בניצחון ישראלי. עם זאת מבצע שומר החומות היה ניצחון ברור לפחות מבחינה אחת - גורם האש בצה"ל גבר לחלוטין על גורם התמרון. מגמה זו, ששורשיה נעוצים במלחמת לבנון הראשונה ב-1982,² הלכה והתבססה בעשורים האחרונים. צה"ל נשען יותר ויותר על צבא האש בעוד שבעבר נשען יותר על צבא התמרון.

צבא האש בצה"ל מורכב בעיקרו מחיל האוויר, ובמידה פחותה מחיל התותחנים. צבא התמרון מבוסס על חילות הרגלים, השריון, ההנדסה והדרגים הלוגיסטיים שמסייעים להם. משקל חיל הרגלים, ביחס לשריון, גבר בעשורים האחרונים מאחר

ד"ר אהוד עילם הוא חוקר בנושא ביטחון המדינה. הוא כותב ב-Israel Defense ומשמש כנציג המגזין בארצות הברית.

שהיריב השתנה: מצבאות סדירים עם מסות שריון לארגוני טרור, ובראשם חמאס וחזבאללה, הנשענים על לחימה בתנאי שטח, כמרחב אורבני, בהם חשיבות חיל הרגלים גדולה מזו של חיל השריון, אם כי האחרון עדיין נחוץ מאוד.

מחקר זה יבחן את הדומיננטיות של צבא האש ביחס לצבא התמרון במבצע שומר החומות, ולאור ההשלכות לעתיד. הדגש יהיה על מספר גורמים. העדיפות הברורה של ישראל היא בחירה בהכלה כתחליף לכיבוש רצועת עזה, מה שחזק את צבא האש על חשבון צבא התמרון. במבצע שומר החומות הרס צבא האש תשתיות וחסל בכירים של חמאס, אך לשניהם יש תחליף. צבא התמרון אפילו לא נפרס ליד הרצועה, כך שלא הייתה אלטרנטיבה לצבא האש. פשיטה קרקעית לא הייתה אופציה. בנוסף, לצבא האש היו יתרונות יחודיים שאותם הוא ניצל, כלחימה בחזית אחת מול אויב חלש יחסית, עליונות אווירית מוחלטת ועוד.

הכלה כתחליף לכיבוש רצועת עזה

בעקבות מלחמת השחרור גובשה התפיסה שעל צה"ל לחתור להכרעת האויב במהירות תוך העברת הלחימה לשטחו. אחד היתרונות המרכזיים של צבא התמרון על צבא האש הוא יכולתו לכבוש ולהחזיק בשטח. צה"ל כבש את כל רצועת עזה ב-1956 וב-1967. ב-1994 נסוג צה"ל ממרבית שטחי הרצועה.

ב-2000-2005 היה על צה"ל להילחם על האחיזה שנותרה לו ברצועה, וב-2005 הוא נסוג לחלוטין משטחה. ב-2007 השתלט חמאס על כל הרצועה, שהפכה לבסיס להערכות וביצוע תקיפות נגד ישראל. בתגובה ערך צה"ל פשיטות רבות לרצועת עזה אך באופן מוגבל מבחינת היקף השטח. גם במבצעים הגדולים הייתה החדירה הקרקעית לרצועה בת ק"מ ספורים בלבד. במבצע עמוד ענן, בנובמבר 2012, לא הייתה כלל חדירה קרקעית. לאור זאת הלך וירד הצורך בצבא תמרון. על אף שהישגיו של צבא האש מוגבלים למדי, מבחינת ישראל היה די בכך לאור אילוצים שונים, ובראשם היעדר נכונות לשלם את המחיר של מהלך קרקעי מסיבי בעומק רצועת עזה.

מבצע שומר החומות הסתיים בלי "תפיסת שטח שאחזקתו על-ידי צה"ל תבטיח בוודאות גבוהה שהאיום לא ייבנה מחדש".³ במבצע עופרת יצוקה נעו טנקי חטיבה 401 שבעה ק"מ וביתרו את הרצועה לשניים.⁴ זו דוגמה לאופציה הטמונה בצבא

התמרון בעת כיבוש שטח. בעת חדירה לרצועת עזה צבא התמרון לא צריך לחצות מכשול טבעי, ולחמאס אין יכולת להקים ביצורים שיבלמו התקדמות משורינית. המרחב האורבני מציב אתגר לצבא התמרון אך לא כזה שלא ניתן להתמודד עימו.

ברור שישראל, עם כל רצונה לשלול מחמאס את בסיסו, ממשיכה להיות מסויגת מאוד מחדירה, ובוודאי מכיבוש מחדש של הרצועה. הכיבוש היה מחייב את צה"ל להמשיך להיאבק בגרילה ובטרור בתוך הרצועה תוך ספיגת אבידות. כמו כן ישראל הייתה נאלצת לטפל בכשני מיליון פלסטינים תוך השקעת הון הן באבטחת כוחותיה ברצועה, והן במניעת התמוטטות כלכלית, וכל זאת תוך ספיגת ביקורת בינלאומית נוקבת על כיבושה מחדש של הרצועה. לאור השלכות שליליות אלו ברור מדוע שימוש בצבא התמרון לכיבוש הרצועה נחשב לאופציה לא רצויה כלל.

לכאורה יכלה ישראל לכבוש את הרצועה, למוטט את שלטון חמאס, להשמיד כמה שיותר תשתיות ונשק ואז לסגת בתקווה שהרצועה תהפוך למרחב ידידותי לישראל, או לפחות לא תחזור להיות בסיס לתקיפות נגדה. אך אף מדינה, כולל מצרים, אינה רוצה לקבל את האחריות לרצועה, בעוד שהרשות הפלסטינית, שבקושי מצליחה להחזיק מעמד ביהודה ושומרון, אינה מסוגלת לבצע משימה זו. לכן, בלית ברירה, משלימה ישראל עם שלטון חמאס, כפי שהשלימה מאז הקמתה עם משטרים עוינים במדינות ערב. למרות התקיפות מרצועת עזה המדיניות הישראלית מ-2007 היא ששלטון חמאס עדיף על אי-ודאות, אנרכיה או מצב בו ישלטו ברצועה ארגונים קיצוניים יותר מחמאס, כמו הג'יהאד האסלאמי או דאע"ש. לפיכך חתרה ישראל להכיל, לבודד ולהחליש את חמאס מבחינה צבאית תוך הותרתו חזק דיו כדי לשלוט ברצועה, כך שיהיה שם גורם שלטוני עימו ניתן לנהל משא ומתן עקיף, דרך מתווכים כמצרים. המשמעות השלילית של אסטרטגיה זו היא המשך ההתכתשות עם חמאס, ששוחקת בעיקר את דרום ישראל בכלל, ואת יישובי עוטף עזה בפרט. במישור הצבאי, כל עוד אין כוונה ישראלית לכבוש את הרצועה יש פחות תמריץ להשקיע בצבא התמרון, מה שמחליש אותו. ישראל מעדיפה להמשיך להטיל את יהבה על צבא האש, דבר היוצר מעגל קסמים - ככל שצבא התמרון נחלש כך תהיה פחות נכונות להשתמש בו ומכאן שדעיכתו תמשך.

חמאס זקוק לפטרון האיראני אך לא אחת הפגין את עצמאותו, למשל בסירובו לדרישת איראן לסייע במאבק להצלת משטר אסד. באופן אירוני משהו, עצמאות

חמאס עלולה לפעול לרעת ישראל אם יחליט הארגון (או יגרר) לעימות עם ישראל במועד שאינו מתאים לטהראן. עם זאת חמאס עדיין תלוי באיראן והאחרונה, עם כל חילוקי הדעות שלה עמו, ממשיכה לסייע לו במידע ובנשק במסגרת האסטרטגיה שלה להקיף את ישראל בבסיסי אש פרו-איראניים. ישראל מנסה לצמצם תהליך זה באמצעות צבא האש, ומגמה זו בלטה בכל הסבבים נגד חמאס. צבא האש פועל גם במשימות אחרות במישור זה, כמו בהפצצות בסוריה, שנועדו להשמיד נשק שנשלח לחיזבאללה בלבנון או להרוס יעדים איראניים בסוריה.

העדיפות הגבוהה ביותר של ישראל היא למנוע מאיראן לייצר נשק גרעיני. אם טהראן תנסה לעשות זאת וישראל תחליט להפציץ אתרי גרעין איראניים, רק צבא האש, כלומר חיל האוויר, יהיה מסוגל לעשות זאת, ולו לאור המרחק בין ישראל לבין איראן. זהו שיקול מהותי נוסף בחיזוק צבא האש על חשבון צבא התמרון המשפיע על האיזון ביניהם גם לגבי רצועת עזה.

מצרים, המדינה הערבית היחידה הגובלת ברצועת עזה, מסייעת למדיניות ההכלה הישראלית, בין השאר באמצעות צמצום הברחות נשק מסיני לרצועה, שכן משטר סיסרי רואה באחים המוסלמים אויב מושבע, וחמאס הוא חלק מהאחים המוסלמים. אם תשרור אנרכיה בסיני חמאס ינצל זאת להברחת נשק בסיוע איראן. אם חמאס יתעצם באופן מהותי ייתכן ולישראל לא תהיה ברירה אלא לכבוש את הרצועה, ולו זמנית, על מנת להשמיד כמה שיותר מהתשתית והנשק שיצטבר שם, ולכן על צבא התמרון להיות מוכן לכך.

מדיניות ההכלה היא מאמץ מתמשך, מייגע ותובעני של מעקב אחר סחורות שישראל מאפשרת להכניס לרצועה, כדי למנוע מעבר מוצרים העלולים לשמש במישור הצבאי. למרות הפיקוח, קשה להעריך כמה מהבטון, מלט, חצץ, פלדה, ברזל ועוד שנשלחים לרצועה משמשים לבניית בונקרים ומנהרות של חמאס. זה נכון גם לגבי מוצרים המיועדים לחקלאות כצינורות השקייה המשמשים לתעשית הרקטות ודשנים שמשמשים לייצור חומר נפץ. התסכול מכך הוא סיבה נוספת העשויה להוביל להחלטה שמדיניות ההכלה אינה יעילה יותר. מכאן עשויה ישראל לקבוע כי לא ניתן יותר לרסן את רצועת עזה מבחוץ אלא רק מבפנים, ולו על-ידי שהות קצרה ככל האפשר. תפיסה זו תחייב מהלך קרקעי נרחב לכיבוש הרצועה, ומכאן שצבא תמרון צריך להיות ערוך למשימה זו.

הריסת תשתיות וחיסולים

בעימותים הקודמים הבין חמאס שאנשיו חשופים להפצצות, שלא די במשטחי פח ומסכי עשן כדי להסתירם, ושאף לנצל את התווך התת-קרקעי להקמת בונקרים, מאגרי אספקה, צירי תנועה ועוד, שימשו להגנה ולהתקפה. צה"ל גיבש מענה לכך על-ידי השקעה במודיעין, תכנון, פיתוח חימוש ועוד. במבצע שומר החומות נהרסו כמאה ק"מ מהמערך התת-קרקעי של חמאס, תוך פגיעה בעשרות מחבלים. מהלך זה התבסס על הפצצה מדויקת ומסיבית של יותר משמונים טון חומר נפץ. חיל התותחנים סייע, בעוד חטיבה 7 פתחה באש מהגבול וחטיבה 1 נערכה להדיפת חדירות. מהלומה זו הייתה כנראה המהלך המשמעותי ביותר של צה"ל במבצע שומר החומות, והיא שיקפה את העדיפות המוחלטת של צבא האש. צבא התמרון מילא בה תפקיד משני וגם זה היה חלק ממפעל האש. ראשית, צה"ל נקט בהונאה לפיה כוחות היבשה עומדים לחדור לרצועת עזה על מנת לדחוק במחבלים לנוע לעמדותיהם ובכך להיחשף לאש. שנית, הירי של השריון, שלא כלל תמרון התקפי.

בצה"ל התלבטו במבצע שומר החומות האם לשמור את היכולת להנחית מהלומה כבדה על התשתית התת-קרקעית של חמאס או לשמור זאת לעימות אחר. לבסוף הוחלט לבצע זאת כעת על מנת לנסות לפגוע במאות מחבלים וכדי להרוס תשתית חיונית ששיקומה ייקח שנים רבות.⁵ זו אחת הדילמות בעימות שאינו קריטי. מהלך זה גם הדגים לאויב ולאחרים את עוצמת צבא האש. בכך נחלש הטיעון כי מאחר שחמאס מסתתר תחת הקרקע הדרך היחידה להכות בו היא באמצעות תמרון קרקעי נרחב. כוחות יבשה יכולים לפעול בשטח גם בלי לחדור למנהרות, מעל המנהרות והבונקרים, כדי להשמיד תשתית או לפגוע במי שבתוכן. הצלחת צבא האש נגד התווך התת-קרקעי במבצע שומר החומות עשויה להוכיח כי תמרון קרקעי, אינו הכרחי, דבר שסייע לבסס עוד יותר את עליונות צבא האש.

חמאס עשוי לנסות לחזק את עמידות המנהרות להפצצות גם על-ידי חפירתן עמוק יותר, אם כי הדבר יחייב מאמץ רב ויקר, עניין לא פשוט לאור המשאבים הדלים למדי של הרצועה ובידודה. כמו כן לחמאס יש עמדות מתחת לאתרים אזרחיים כבתי חולים ומוסדות של האו"ם כך שלא ניתן יהיה להפיצם. חמאס יכול להיערך רק מתחת לאתרים אלו אך להיות מוגבל באזור בו הוא יכול לפרוס את עמדותיו וכוחותיו.

בסוף מבצע צוק איתן ב-2014 מוטט צבא האש בניינים רבי קומות ברצועה לפני הפסקת האש שסיימה את העימות, פעולה שהצטיירה כמהלך שיכול לכפות על חמאס לסיים את הלחימה. אך באותו שלב חמאס היה מותש למדי. לראיה, בתחילת מבצע שומר החומות הושמדו רבי קומות, ולא היה בכך כדי להשפיע על חמאס שהיה עדיין רענן, ואף הגיב בירי לעבר העורף הישראלי. מהלך זה של צבא האש לא היה אפוא קלף מנצח.

ההפצצות המדויקות הרסו תשתיות חמאס לייצור נשק, מה שיעכב יצור נשק נוסף, אולי למספר שנים. אך יש לזכור כי לא מדובר במפעלים מתוחכמים, ולא בכדי הם מכונים לעיתים מחרטות, וקל להקימן מחדש. חמאס אינו מייצר מערכות נשק מורכבות כמטוסים וטנקים אלא רקטות וטילים, שחלקן קל יחסית לייצר, אף באמצעים הפשוטים למדי של הרצועה. מתקנים אחרים של חמאס כמו בסיסים, עמדות, מפקדות, חדרי מודיעין ומבצעים וכדומה אינם כמו של צבא מודרני, לרוב אלו אינם מתקנים מתקדמים שהושקע בהם הון רב. לא אחת מדובר במבנה אזרחי במהותו עם מספר מרכיבים צבאיים שקל לשחזר בקלות. יש בכך כדי להעיד על מגבלות צבא האש המתמקד בהרס תשתית. לעומת זאת אם צבא התמרון ישהה ברצועה זמן ממושך, הדבר יכביד ולעיתים אף ימנע הקמת תשתית צבאית. אך ישראל כאמור לא רוצה לחזור ולשלוט בצועה.

צה"ל חיסל בכירים בחמאס במהלך מבצע שומר החומות, אך לא את הבכירים ביותר, שגם חיסולם לא היה ממוטט את ארגון הטרור. ב-2004 חוסל מייסד חמאס, אחמד יאסין, ומיד אחריו חוסל יורשו, עבדול עזיז רנטיסי, ולמרות מכות אלו חמאס המשיך במאבקו ולאחר שלוש שנים היה חזק דיו לכבוש את כל רצועת עזה. ב-2012 בפתיחת מבצע עמוד ענן חוסל אחמד ג'עברי, ראש הזרוע הצבאית של חמאס, מה שהשפיע אך לא מנע מחמאס להמשיך בלחימה, להשתקם ולאחר שנתיים להפגין כושר לחימה במבצע צוק איתן. יש לזכור שהמחליפים עלולים להיות גרועים יותר מבחינת ישראל, אם יהיו בעלי יכולות שלא היו לקודמיהם. במבצע שומר החומות חיסל צבא האש מספר בכירים, אך לא רבים מהם ולא את צמרת חמאס. גם מערכת הפיקוד והשליטה לא נהרסה כליל, מה שאפשר לחמאס להמשיך ולתפקד תוך שליטה בכוחותיו. אם צבא התמרון היה כובש את רצועת עזה היה קל יותר לאסוף מודיעין על בכירי חמאס ובהדרגה ללכוד כמה שיותר מהם ואף את כולם. כמו כן צבא האש יכול רק לחסל או לפצוע, בעוד צבא התמרון, בעקבות אחיזתו בשטח, יכול לאסור בכירים, ולדלות מהם מודיעין תוך השארתם בכלא כקלף מיקוח.

היעדרות צבא התמרון מהלחימה

צה"ל היה מסוגל להנחית על חמאס מהלומה רבת עוצמה בתחילת העימות אך מכה כזו לא הייתה מביאה בהכרח לתבוסת האויב.⁶ במבצע שומר החומות צה"ל לא פרס אוגדות מסביב לרצועת עזה על מנת שלא לחשוף את חייליו לירי מרגמות. יתר על כן, "כבר בשלב מוקדם היה ברור בצבא שלא ייעשה שימוש בכוחות קרקעיים, חרף תסכול וכעס שהדבר יצר בדרגים הטקטיים המעטים שכן הוקפצו לדרום, כמו בחטיבת גולני ובחטיבת השריון 7, שכמעט ולא הופעלו."⁷ בצה"ל נשמעה ביקורת על כך, למשל מצד מפקדי חטיבות.⁸ גם אם לא הייתה כוונה להשתמש בצבא התמרון הדבר היה יכול להשתנות ולכן צה"ל יכול היה לפרוס את צבא התמרון מחוץ לטווח המרגמות, כך שבעת הצורך יוכל לגמוע תוך זמן קצר את המרחק לתוך הרצועה. בינתיים הכוחות היו נערכים ומתאמנים לקראת חדירה אפשרית. עצם הנוכחות של צבא התמרון הייתה יכולה לסייע בהרתעה, בהנחה שחמאס לא רצה שצה"ל יחדור לרצועה.

ישנן נסיבות בהן צה"ל יצטרך להפעיל כוחות יבשה גדולים.⁹ למרות זאת צבא המילואים נמצא בדעיכה. בעת עימותים נגד חמאס אמנם גויסו אלפי אנשי מילואים אך לרוב הוטלו עליהם תפקידים משניים.¹⁰ אנשי המילואים הם ליבו של צבא התמרון המסורתי בעוד צבא האש, בעיקר חיל האוויר, נשען על מרכיב סדיר. אי גיוס המילואים חסך כסף, שיקול חשוב מאוד, בוודאי בתקופה של משבר הקורונה. המסקנה עלולה להיות שניתן לקצץ בתקציב יחידות המילואים, אך זו טעות שכן ללא מערך מילואים חזק צה"ל עלול להתקשות בביצוע משימות בעתיד כאשר לא יהיה די בחיילי הסדיר, כמו בעת פריסה ממושכת ונרחבת ברצועת עזה. ניתן אמנם להקים מחדש יחידות מילואים ולהחזיר לכשירות יחידות שלא התאמנו, אך הדבר כרוך בזמן רב ובעלויות גבוהות. גם המצב הקיים כרוך במחיר, ולמרות זאת נמשכת ההעדפה הברורה של הישענות על צבא האש.

צבא האש סיכל ניסיונות הסתננות מרצועת עזה. אם היה עולה בידי כוח עוין להגיע לגבול הוא היה חשוף והיה עליו לחצות את הגדר הגבוהה. כוח שהיה מגיע מתחת לאדמה היה נתקל במכשול התת-קרקעי החדש והמשוכלל שבנתה ישראל, כחלק ממתן העדיפות לצבא האש. הכוונה היא לבלום פיזית את האויב באמצעות מחסום ולהכות בו באמצעות אש בלי לבצע התקפה מקדימה או מרדף לתוך שטח

הרצועה באמצעות צבא התמרון. מבחינה זו באופן סימבולי המכשול שהקימה ישראל סביב הרצועה בולם גם את צבא התמרון שלה. מבחינה מסוימת ישראל חזרה ל"הגנה מתוך הגדר" כפי שהיה לפני הקמת המדינה.

לאורך קיום המדינה נשענה הגנת ישראל, משיקולי תקציב, הרתעה ועוד, לא על מכשול ענקי, מתוחכם ויקר אלא על שילוב של צבא התמרון והאש בהתאם לנסיבות. היו מקרים יוצאי דופן, כמו הקמת קו המעוזים והתשתית לאורך תעלת סואץ בעת מלחמת ההתשה. אך אז הייתה הגישה האופרטיבית, בוודאי בעת מלחמה, התקפית באופן ברור ואף מוגזם. ועדת אגרנט ציינה כי אמנם תורת הלחימה של צה"ל התייחסה להגנה והתקפה אך ה"תורה שבעל פה" התמקדה במתקפה תוך הזנחת ההגנה. בצה"ל התפתחה אז סלידה מהגנה.¹¹

ב-2020, בעת ששירת כאלוף פיקוד דרום, קבע אלוף הרצי הלוי "כי צה"ל צריך להשקיע רבות ביכולותיו ההתקפיות, אך יכולות משמעותיות אלה צריכות להישען על יכולות הגנה חזקות, על מנת שהישיג ההתקפה לא יקוזזו בהישיגי אויב בשטחנו. תוכנית אופרטיבית בנויה על יכולות התקפיות מגוונות ומפתיעות במדרגים שונים, ועדיין רכיב ההגנה מפותח מאוד, תחת ההיגיון שהישיגים טובים בהגנה יעצימו את הישיג ההתקפה."²¹ במבצע שומר החומות, בהיעדר מתקפה יבשתית, נטתה הכף חד משמעית לטובת הגנה התקפית הנשענת לחלוטין על אש.

צבא התמרון יכול לפעול גם מהים. צה"ל ערך בעבר נחיתות שונות, שהגדולה שבהן הייתה ב-1982 בלבנון.³¹ אך האופציה האמפיבית לא קיימת יותר מאחר שצה"ל נפטר מהנחתות שהיו לו. זו דוגמה להתפוגגות צבא התמרון. במבצע שומר החומות הוכיח צבא האש את יעילותו בהשמדת חלק ניכר מהזרוע הימית של חמאס הנשענת על קומנדו ימי וצוללות זעירות. אך ללא נחתות, צה"ל יכול לבצע פשיטות מוגבלות בלבד מהים באמצעות שייטת 13. אם היו לצבא התמרון נחתות ניתן היה לשגר שריון וחיל רגלים, בדרג גדוד ואף חטיבה, לחוף עזה ולהפתיע את חמאס מעורפו. חמאס, שממוקד בקו הגבול היבשתי עם ישראל היה עשוי לספוג מכה קשה.

התנאים הנוחים יחסית של מבצע שומר החומות

במבצע שומר החומות, כמו במבצעים קודמים, נהנה צה"ל משורת תנאים נוחים יחסית. בישראל הייתה תמיכה ציבורית נרחבת למבצע. היה רצון מסוים בציבור לחדור קרקעית לעזה בתקווה לגדוע אחת ולתמיד את האיום שנשקף מהרצועה. אך הייתה גם הבנה כי משימה זו, שחייבה כמובן שימוש בצבא התמרון, קשה להשגה ותהיה כרוכה במחיר גבוה. לכן הייתה השלמה עם הקונספציה של הישענות בלעדית על צבא האש, במידה רבה מאחר שזו לא הסבה כמעט אבידות לצה"ל וגם האבידות בקרב האזרחים, כתוצאה מהירי מהרצועה, היו נמוכות יחסית.

ארצות הברית העניקה לישראל מרווח פוליטי מסוים לפעולה, למרות המתוחות בין ממשל ביידן לבין ממשלת נתניהו והרצון של ביידן להתמקד בסין ורוסיה ולא במזרח התיכון. באירופה היו מדינות כמו אוסטריה שהביעו תמיכה בישראל. במדינות ערב נמתחה כמובן ביקורת על ישראל, אך לא חריפה כבעבר. זו התמקדה בנזק והאבידות שהוסבו לאוכלוסייה ברצועת עזה, כלומר בתקיפות צבא האש. הפעלת צבא התמרון הייתה מתפרשת כהשלמה שהייתה עלולה להגביר את הביקורת נגד ישראל.

ישנם תרחישים שונים לגבי אפשרות של מלחמה במספר חזיתות. בתרחיש החמור ביותר תאלץ ישראל להתייצב מול ארגוני הטרור ברצועת עזה, חיזבאללה בלבנון ובסוריה, ולאחרונה גם מיליציות וכוחות איראניים. ייתכן ירי של מיליציות פרו-איראניות המצויות בתימן ועיראק, וישנה אף אפשרות של התלקחות ביהודה ושומרון, ואף בתוך ישראל. הפעם האחרונה בה ניצבה ישראל מול קואליציה ערבית הייתה ב-1973, כאשר האתגר היה בעיקר בקו החזית בלחימה מול צבאות סדירים, בעוד שכעת נשקפת הסכנה העיקרית לעורף הישראלי.

במבצע שומר החומות, כמו בסבבים הקודמים, נלחם צה"ל בחזית אחת בלבד. חיזבאללה, כמו בעימותים הקודמים בין ישראל לחמאס, לא הצית חזית נוספת מלבנון. על-אף שחמאס וחיזבאללה הם ארגוני טרור אסלאמיסטים קיצוניים השואפים להשמיד את ישראל, יש ביניהם הבדלים רבים. חיזבאללה הוא לבנוני-שיעי בעוד חמאס הוא פלסטיני-סוני. חמאס ממוקד בסוגיות פלסטיניות, לא אזרויות, בניגוד לחיזבאללה שמעורב מחוץ ללבנון. חיזבאללה אף תקף בעבר ישראלים ויהודים ברחבי העולם, כמו בארגנטינה ב-1994. מעבר לכך כל ארגון

דואג קודם כל לעצמו, למרות שיתוף הפעולה והסולידריות הרשמית שהוא מפגין עם ארגוני טרור אחרים. לא בכדי חיזבאללה לא נלחם יחד עם חמאס. האחרון גם זוכה לאהדה מתורכיה אך האחרונה, עם כל העוינות שלה כלפי ישראל, נמנעה מהצטרפות ללחימה נגד ישראל. כך שחמאס נותר לבדו מול צה"ל, דבר שאיפשר לרכז את עוצמתו של צבא האש ברצועת עזה, יתרון חשוב מאוד שתרם להישגיו שם ומכאן גם לביצור מעמדו.

חמאס ברצועת עזה נמצא במרחב קטן וצר למדי שרובו מכותר על-ידי ישראל, מה שמאפשר לנתקו ולאסוף עליו מידע רב, והקל על צבא האש לתקוף. חמאס חלש יחסית ולמרות האיום שנשקף ממנו, ובעיקר מהרקטות ומהטילים שלו, צבא האש הישראלי לא היה בסיטואציה נואשת בה קבלת החלטות עלולה להיות קריטית, כמו כשקיים חשש שהאויב יכבוש עיר ישראלית. בנסיבות של מבצע שומר החומות, עם כל הלחץ שהיה על הפיקוד הבכיר בצה"ל, היה נוח יחסית לתכנן באופן שקול כיצד להקצות את משאבי צבא האש.

מבצע שומר החומות נמשך 12 יום. לפי הערכה שיום לחימה של צה"ל עולה 150 מיליון דולר, עלות 12 ימי לחימה היא כ-1.6 מיליארד דולר. עלות החימוש של צבא האש גבוהה מאוד. עלות של כל פצצת גלישה GBU-39 (SDB) בה נעשה שימוש במבצע היא כ-40,000 דולר.¹⁴ אם העימות היה מקיף וממושך יותר העלות הייתה כמובן גבוהה יותר ומאגרי התחמושת של צה"ל היו מידלדלים עוד יותר. גם צבא התמרון זקוק לתחמושת ולמשאבים רבים נוספים אך בהתאם לשמו הוא יכול להגיע להישגים גם עם תמרון תוך שימוש מוגבל בתחמושת, בעוד שכל תפקוד צבא האש מבוסס על תחמושת. צבא התמרון יכול לנוע ולתפקד בתנאי אקלים קשים, עם כל המורכבות של אתגר זה. צבא האש מוגבל בעת שהאקלים אינו נוח. יש גם לציין שירי מסיבי ומדויק על שדות תעופה עלול לשבש את הפעלת צבא האש. ירי של האויב יכול גם להכות בבסיסים של צבא התמרון אך כוחותיו יכולים להיערך ולנהל לחימה מתוך אזורים אחרים. מבחינה זו יש לצבא התמרון גמישות רבה בהרבה בהשוואה למטוסים שזקוקים לשדה תעופה. מטוסים אמנם יכולים לנחות בחירום במנחתים שונים ואף בכבישים אך הדבר מסבך מאוד את הפעלתם.

חמאס משדרג את עצמו בהדרגה, אך גם צה"ל משתדרג ויחסי הכוחות הם לחלוטין לטובת צה"ל. לחמאס אין כמעט נ"מ. לחיזבאללה יש נ"מ אך לא חזק במיוחד. ברשותו טילי SA-8, 14, 16, 17, 22¹⁵ שעלולים להפיל מטוסים אך לא

לערער את עליונותה האווירית של ישראל. המשמעות היא שאין איום מהותי על צבא האש, כלומר על כלי טיס בעודם באוויר, וצבא האש נהנה מחופש פעולה נרחב בכל מרחב הלחימה, בלי לספוג כמעט נפגעים, שיקול בעל חשיבות רבה לאור הרגישות העצומה לאבידות בישראל. הודות לדיוק שהשיג חיל האוויר שימוש בצבא האש מקטין מאוד את הסיכון לפגיעה באוכלוסייה ערבית אזרחית, וזה היבט חשוב נוסף. כמו כן גם בתנאי עליונות אוויריות מוחלטת לחמאס ולחיזבאללה יש כטב"מים ורחפנים העלולים להתרסק עם חומר נפץ או להגיח ולהשליך פצצות קטנות על כוחות של צבא התמרון, מה שמחייב עליונות אווירית בגובה נמוך. אך בשלב זה אין זו בעיה רצינית מבחינת צה"ל.

לחמאס אין רכב קרבי משוריין בעוד שלצה"ל יש אלפי טנקים ורכבים משוריינים לחיל רגלים, חלקם מהמשובחים שיש. לחמאס אין ארטילריה כבדה, חיל ים ועוד. גם ברמת החייל הבודד אין לחמאס את הציוד והמיגון שיש לחיילי צה"ל. לחמאס יש יתרונות טקטיים ספציפים שאינם מאיימים על צבא האש אלא רק על צבא התמרון, כמו טילי נ"ט, חלקם מתקדמים, ומוקשים ומטענים למיניהם שיכולים להשמיד רכבים, להסב אבידות ואף לעכב התקדמות של צה"ל אך לא לבלום אותו.

במסגרת תפיסת ההפעלה של צה"ל והתוכנית הרב-שנתית "תנופה" גובשה פריסת "סוללות טילי יירוט ותקיפה מהירים בגבולות עזה והצפון, חיבורם למערכת מכ"מים וגלאי-שיגורים חדישה וניצול הקרבה בין מרחבי השיגור למערך החדש כדי ליירט את הרקטות בעודן מטפסות ולתקוף את המשגרים בעודם יורים". קונספציה זו הוכחה כיעילה במבצע שומר החומות כולל בהשמדת חוליות נ"ט ומרגמות.¹⁶ מהלך זה עשוי להצליח גם בעימות עתידי, אם כי האתגר יהיה גדול יותר מול יריב חזק יותר, חיזבאללה, ומאחר שהלחימה תהיה בתנאי שטח שונים, בלבנון, ובעומק המרחב, ולא רק בקו החזית.

מרצועת עזה שוגרו כ-3,400 רקטות ופצצות מרגמה שהגיעו לשטח ישראל. "ככל הנראה מדובר בכמות שיגורי הרקטות הגדולה ביותר משטח אויב כלשהו לעבר מדינת ישראל אי-פעם בפרק זמן כה קצר, ופי כמה מכמות השיגורים מעזה לאורך שלושת המבצעים האחרונים בדרום (עופרת יצוקה, עמוד ענן וצוק איתן)".¹⁷ אך יש לזכור כי לרוב הרקטות היה רש"ק מוגבל יחסית. פגיעה של מספר מצומצם יותר של טילים כבדים תגרום נזק גדול יותר.

במבצע שומר החומות נחל צבא האש הצלחה בהשמדת משגרים רבים, בעיקר משגרים רב קניים שנמצאים מעל פני הקרקע, אם כי התקשה להשמיד משגרים רבים אחרים.¹⁸ צבא התמרון יכול היה לסייע במשימה זו לו נשלח לתוך הרצועה. כמו כן, על אף שמערכת כיפת ברזל הוכיחה עצמה שוב, היא עלולה לכרוע תחת הנטל בעימות מול חיזבאללה שהוא בעל ארסנל רקטות גדול בהרבה מזה של חמאס. צבא האש יעשה את מיטבו להשמיד משגרים אך לא יהיה די בכך. תיזדרש חדירה מסיבית לעומק לבנון, שאותה רק צבא התמרון יכול לבצע.

היעדר פשיטות וניסיון מבצעי

בשנים האחרונות הפסיק צה"ל לבצע פשיטות, מה שכרסם ביכולת ובביטחון העצמי של כוחות היבשה במסגרת הכנתם למלחמה.¹⁹ אמנם נערכו מספר פשיטות רגליות מוגבלות בסמוך לגבול עם סוריה ובוצעו סיורים מעבר לגדר ברצועת עזה אך לא נעשו פשיטות משמעותיות, כאלו הכוללות גם שריון. זו עדות נוספת לדעיכת צבא התמרון.²⁰ אפילו מהלך מוגבל בהיקף, זמן וסד"כ נחשב לבעייתי ומסוכן מדי. במבצע שומר החומות פשיטה הייתה עשויה להיות פשרה בין כיבוש לבין אי שימוש בצבא התמרון, אך החשש היה שצה"ל יספוג אבידות ולא ישיג מטרה ממשית. כמו כן חדירה לרצועת עזה הייתה עלולה לגרום להסלמה ולירי מסיבי יותר לעבר אוכלוסייה ישראלית.

מאז מבצע עופרת יצוקה הניסיון המבצעי המשמעותי ביותר של צבא התמרון היה במבצע צוק איתן ב-2014. היה זה ניסיון מוגבל למדי אך עדיין הייתה לו חשיבות לגבי מבחן באש של הגייסות והכשרתם בעתיד. ניסיון זה הולך ונמוג בהדרגה היות וחלפו כבר שבע שנים, חלק מהצבא הסדיר והקבע אינו מחזיק בניסיון זה. אמנם אנשי הסדיר שלחמו במבצעים שונים עוברים למילואים אך יש בצה"ל מגמה להישען יותר על הסדיר מאשר על המילואים בעת ביצוע משימות קרביות. לכן יש חשיבות שחיילי הסדיר של צבא התמרון ירכשו ניסיון מבצעי, ולו בפשיטה. עם כל החשיבות של אימונים, סימולטרים למיניהם וכיו"ב, אין תחליף לניסיון מבצעי שיעזור לא רק נגד חמאס אלא גם נגד חיזבאללה. כמובן שאין לבצע פשיטה ובוודאי לא ליזום עימות רק כדי שצה"ל ירכוש ניסיון, אך במהלך מבצע שומר החומות רכישת ניסיון מבצעי בתנאים מבוקרים ונוחים יחסית הייתה עשויה להקטין את המחיר בעימות הבא, בעיקר כזה בו התנאים יהיו פחות נוחים.

סיכום

יתרונו העיקרי של צבא האש הוא היכולת להכות בכל נקודה במרחב הלחימה באופן מהיר, מדויק ועוצמתי תוך סיכון מינימלי לחיילים ישראלים וצמצום האבידות והנזקים לאוכלוסייה הערבית האזרחית. לעומת זאת לצבא התמרון נשקף סיכון רב בעת חדירה לשטח עוין, בוודאי כזה שהוכן מראש ללחימה על-ידי אויב מאומן ונחוש להילחם. זה השיקול המרכזי שמנע את הפעלת צבא התמרון בסבבים ברצועת עזה וכך עשוי לקרות בעימות הבא ברצועה או בלבנון. במבצע שומר החומות ניתן היה לשקול את הפעלת צבא התמרון ולפרוס אותו ליד הרצועה, אך זה לא נעשה. ישראל לא הייתה מוכנה לבצע חדירה קרקעית כלשהי, גם לא במסגרת פשיטה, בוודאי לא על מנת שצה"ל ירכוש ניסיון מבצעי שיסייע לו בנסיבות קשות יותר.

צה"ל העדיף להישען על צבא האש שהפעלתו במבצע שומר החומות נהנתה מתנאים נוחים למדי ובראשם היכולת לרכז כוח בחזית אחת מול אויב חלש למדי שהיה מראש מוקף על-ידי צה"ל, מה שהקל לאסוף עליו מידע. יתרונות אלו ואחרים, כמו עימות שנערך בפרק זמן מוגבל שצמצם את דלדול התחמושת, תנאי אקלים נוחים ועוד, לא בהכרח יחזרו בעתיד. לאור זאת יש להתייחס בזהירות להישגיו של צה"ל שהיו מוגבלים, בדומה לסבבים קודמים, שכן תשתיות ניתן לשקם ובכירים שחוסלו יוחלפו. התהליך אמנם לוקח זמן, לעיתים אף שנים אך הוא בלתי נמנע. כיבוש רצועת עזה, ולו באופן זמני, עשוי לתת מענה יסודי יותר, אם כי במחיר גבוה יותר. אם ישראל תחליט או תגרר לכך על צבא התמרון להיות מוכן. הזנחתו בהנחה שצבא האש מהווה תחליף קבוע, עלולה לעלות לישראל ביוקר.

הערות

- 1 דורון מצא, "שומר החומות: ניצחון טקטי, הפסד אסטרטגי". מבט מבס"א מס' 2,048, 25 במאי 2021.
- 2 על מלחמת לבנון ב-1982 ראה: אלישיב שמשי, בכוח התחבולה (תל אביב: מערכות, 1995), ע' 221. אהוד יערי וזאב שיף, מלחמת שולל (ירושלים ותל אביב: שוקן) 1984, ע' 387. ראה גם דיון עם סגן הרמטכ"ל וחמישה מפקדי אוגדות ממלחמת לבנון ב-1982 בשריון, אוגוסט 1999, ע' 9.
Richard Gabriel, *Operation Peace for Galilee* (New York: Hill and Wang, 1985), p.194
- 3 חנן שוורץ, "שומר חומות במבחן השגת מטרתו המדינית של המבצע", מבט מבס"א, מס' 2,046, 24 במאי 2021.
- 4 אלי מיכלסון, "השריון במבצע עופרת יצוקה", שריון, ינואר 2009, ע' 12.
- 5 נועם אמיר, "כך שם צה"ל את פרויקט המטרו של חמאס על הכוונת", מקור ראשון, 27 במאי 2021.
- 6 מוני חורב, "ההיבטים הצבאיים במבצעים מוגבלים", המלחמות הקטנות של ישראל, אפרים ענבר (עורך), מרכז בס"א, פברואר 2017, ע' 107.
- 7 יואב זיתון, "שיא של כל הזמנים, 4,300 רקטות ב-11 ימי לחימה", YNET, 21 במאי 2021.
- 8 טל לב רם "גורמים בכירים על תקיפת המטרו: היו צריכים להכניס כוחות קרקע לרצועה", מעריב, 30 במאי 2021.
- 9 עדו הכט ואיתן שמיר, "עליית האיומים בעצימות בינונית והצורך בכוחות ממוכנים ניכרים בצה"ל", מרכז בס"א, מרס 9, 2017, ע' 57.
- 10 על דעיכת צבא המילואים ותפקידו המשני ראה: דותן דרוק, "המילואים יבלום" - השינוי בתפיסת הלחימה של צה"ל", בין הקטבים, 31-32, 2021, ע' 243-259.
- 11 דו"ח ועדת החקירה מלחמת יום הכיפורים, ארכיון צה"ל, 1995, ע' 1350. על הסלידה מהגנה ראה מאיר פינקל, "פולחן הטכנולוגיה בצה"ל - להחזיר את האיזון לבניין הכוח ביבשה", מערכות, יוני 2006, ע' 40. אבירם ברקאי, על בלימה (תל אביב: ספרית מעריב, 2009), ע' 98; יעקב חיסדאי, בעט ברזל (ירושלים: הוצאת לאור, 1983), ע' 30; עמנואל סקל, הסדיר יבלום? החמצת ההכרעה

בקרב המגננה במערב סיני במלחמת יום הכיפורים (תל אביב: ספרית מעריב),
2011 ע' 24-27.

12 הרצי הלוי, "הגנה רב מימדית", בין הקטבים 28-30, 2020, ע' 254.

13 מייק אלדר, שיטת 11 (תל אביב: מעריב), 1996.

14 שי לוי, "הערכות: מרכיבי עלות מבצע שומר החומות בעזה והתוספת
הצפויה לצה"ל", אתר פז"ם ב-MAKO, 25 במאי 2021.

15 על הנ"מ של חזבאללה ראה CSIS, "Hezbollah's Missiles and
Rockets", July 5, 2018

16 אהרון חליוה, "לשלול את הרקטות - מחשבה ראשונית בעקבות מבצע
שומר החומות", בין הקטבים, מאי 2021.

17 יואב זיתון, "שיא של כל הזמנים".

18 יואב לימור "חובה על צה"ל למצוא קונץ־פוטנט שיאפשר השמדה מדויקת
ומהירה יותר של משגרים", ישראל היום, 20 במאי 2021.

19 מאיר פינקל ואריאל הירש, "הפשיטה היבשתית - תפקידיה באסטרטגיה
ובבניין הכוח למלחמה", בין הקטבים, יולי 2018, עע' 177-191.

20 גל פרל פינקל, "לא כל הפשיטות הן אנטבה, אך הן חשובות לרוח הלחימה",
זמן ישראל, 9 באפריל 2021. ביולי 2015.

Recent BESA Center Publications

Mideast Security and Policy Studies

- No. 165 What Happens to Israel If the US and Israel Go to War? *Louis René Beres*, September 2019
- No. 166 Trump's Trade Wars: A New World Order? *James M. Dorsey*, November 2019
- No. 167 Land Combat Vehicles: Protection Comes First, *Maxi Blum*, November 2019 (English and Hebrew)
- No. 168 The Soleimani Killing: An Initial Assessment, *Hillel Frisch, Eytan Gilboa, Gershon Hachohen, Doron Itzhakov, and Alex Joffe*, January 2020
- No. 169 Iranian Missiles and Its Evolving "Rings of Fire", *Uzi Rubin*, January 2020 (English and Hebrew)
- No. 170 Operation "Shahid Soleimani": Iran's Revenge, *Uzi Rubin*, February 2020 (English and Hebrew)
- No. 171 The Coronavirus Crisis: Origins and the Way Forward, *Hanan Shai*, April 2020 (Hebrew only)
- No. 172 The San Remo Conference 100 Years On: How the Jewish National Home Entered International Law, *Efraim Karsh*, April 2020
- No. 173 The Coronavirus Pandemic: Getting Back to Normal While Controlling the Disease, *Maxi Blum*, April 2020 (Hebrew only)
- No. 174 Coronavirus, China, and the Middle East, *Mordechai Chaziza*, June 2020
- No. 175 The Trump Peace Plan: Aiming Not to Make a Deal but to Make a Deal Possible, *Douglas J. Feith and Lewis Libby*, June 2020
- No. 176 The COVID19- Crisis: Impact and Implications, *Editor: Efraim Karsh*, July 2020
- No. 177 Palestinian Activists at Human Rights Watch, *Gerald M. Steinberg and Maayan Rockland*, July 2020
- No. 178 Israel Versus Anyone: A Military Net Assessment of the Middle East, *Kenneth S. Brower*, August 2020
- No. 179 The EU and Israel as Genuine Strategic Partners, *Florin Pasatoiu and Christian Nitoiu*, August 2020
- No. 180 The Israel-UAE Peace: A Preliminary Assessment, *Editor: Efraim Karsh*, September 2020
- No. 181 The American Public and Israel in the Twenty-First Century, *Eytan Gilboa*, October 2020
- No. 182 Iran Behind the Scenes During the Second Israel-Lebanon War, *Raphael Ofek and Pesach Malovany*, November 2020 (English and Hebrew)
- No. 183 The Pentagon's UAP Task Force, *Franc Milburn*, November 2020
- No. 184 The Second Nagorno-Karabakh War: A Milestone in Military Affairs, *Uzi Rubin*, December 2020 (English and Hebrew)
- No. 185 Iran's Killing Machine: Political Assassinations by the Islamic Republic, *Ardavan Khoshnood*, December 2020
- No. 186 The Battle for the Soul of Islam, *James M. Dorsey*, January 2021
- No. 187 The Caspian Sea as Battleground, *James M. Dorsey*, February 2021
- No. 188 The Abraham Accords: Contrasting Reflections, *Shmuel Trigano*, March 2021
- No. 189 American Development of UAP Technology: A Fait Accompli?, *Franc Milburn*, March 2021
- No. 190 Should Israel Cooperate with the ICC? *Anne Herzberg*, March 2021
- No. 191 The Logic Behind the JCPOA—Then and Now, *Oded Brosh*, May 2021 (English and Hebrew)
- No. 192 Middle East Futures: Defiance and Dissent, *James M. Dorsey*, June 2021
- No. 193 ASMLA: An Empirical Exploration of an Ethno-Nationalist Terrorist Organization, *Arvin Khoshnood*, June 2021
- No. 194 The Laundromat: Hezbollah's Money-Laundering and Drug-Trafficking Networks in Latin America, *Emanuele Ottolenghi*, July 2021
- No. 195 The 2021 Gaza War: The Air Campaign, *Ehud Eilam*, July 2021 (Hebrew only)